

Lähiöissä havaittu epäjärjestyistä

Teemu Kemppainen: *Disorder and insecurity in a residential context. A study focusing on Finnish suburban housing estates built in the 1960s and 1970s.* Helsinki: Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot, 2017. 193 s. ISBN 978-952-331-285-2

Maantieteellistä mielikuvitustaan käyttävien tutkijoiden kiinnostus asuinalueiden välisiä eroja kohtaan on kyltymätön. Esimerkiksi suomalaiset kaupunkimaantieteilijät ja -sosiologit ovat 1990-luvulta asti kohdistaneet energiansa erityisesti lähiöiden ja muun kaupungin vertailuun. Teemu Kemppainen jatkaa alueiden vertailua

väitöskirjassaan *Disorder and insecurity in a residential context*, mutta tuo virkistävän näkökulman hieman jo itseään toistavaan tutkimustraditioon. Kemppainen tutkii asuinalueiden huono-osaisuuden, sosiaalisen epäjärjestyksen ja asukkaiden kokeman turvattomuuden välisiä yhteyksiä. Väitöskirjassa vertaillaan suomalaisten kerrostalolähiöiden, muiden kerrostaloalueiden ja pientaloalueiden asukkaiden havaitsemaa epäjärjestyistä ja kokemaa turvattomuutta. Kemppainen kysyy, kuinka 1960- ja 1970-luvuilla rakennetut lähiöt eroavat muista alueista ja erityisesti, kuinka ne eroavat toisistaan.

Virkistävää väitöskirjassa on erityisesti tutkimuksen lähtökohtana toimiva kritiikki. Kemppainen esittää (s. 88), että tutkimuskirjallisuudessa on usein keskitytty vain ongelmallisten yksittäisten lähiöiden tai lähiöjoukkojen tutkimukseen. Tämä on ollut omiaan luomaan kuvaa kaikista lähiöistä samankaltaisina sivuuttaen niiden monimuotoisuuden. Kemppainen haluaakin työllään tuoda esiin erityisesti turvattomuuden kokemuksissa ja havaitussa sosiaalisessa epäjärjestyksessä esiintyvää vaihtelua lähiöiden välillä.

Väitöskirja koostuu neljästä vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista ja niitä esittelevästä

johdantoluvusta. Artikkeleissa kerrotaan (s. 87) tarkasteltavan “sosiaalista elämää erilaisilla asuinalueilla asukkaiden tunteusten ja havaintojen näkökulmasta”. Ensimmäisessä artikkelissa kysytään (s. 115), eroavatko 1960- ja 1970-luvuilla rakennetut kerrostalolähiöt pientaloalueista tai muista kerrostaloalueista havaitun epäjärjestyksen suhteen ja mikä on sosioekonomisen huono-osaisuuden rooli tässä. Toisessa artikkelissa tutkitaan asuntojen hallintasuhderakenteen yhteyttä koettuun sosiaaliseen epäjärjestykseen. Kemppaista (s. 137) kiinnostaa erityisesti, missä määrin vuokravaltaisuus on yhteydessä sosiaaliseen epäjärjestykseen. Kolmannessa artikkelissa tutkitaan koettua turvattomuutta Helsingin eri asuinalueilla ja kuinka asuinalueiden eri piirteet ovat yhteydessä kokemuksiin (s. 159). Väitöskirjan neljäs artikkeli käsittelee tutkimusmetodeja: sijaintitietojen mahdollisuuksia kyselytutkimuksessa.

Artikkeleita yhdistävä teoreettinen viitekehys on *sosiaalisen disorganisaation teoria*. Chicagon koulukunnan ihmiskollegien aikanaan kehittäneessä teoriassa sosiaalisella disorganisaatiolla tai epäjärjestyksellä tarkoitetaan sosiaalisesti huono-osaisen ja etnisesti heterogeenisen yhteisön kyvyttömyyttä ylläpitää epävirallista

sosiaalista kontrollia ja järjestystä. Poikkeava ja paheksuttava käytös yleistyy, voimistaen turvattomuuden kokemuksia. Epäjärjestystutkimuksessa keskustellaan edelleen siitä, mistä sosiaalinen järjestys oikeastaan rakentuu. Kempainen (s. 26) kiteyttää sen kahteen. Ensimmäinen on *sosiaalinen integraatio* ja toinen *normatiivinen säätely*. Integraation ja säätelyn puutteen ajatellaan aiheuttavan sosiaalista epäjärjestystä.

Kempainen hyväksyy epäjärjestysteorian yllättävällä varauksettomuudella. Muun muassa työväenluokkaisten asuinalueiden tutkimuksistaan tunnettu sosiologi Herbert Gans on kritisoinut sosiaalisen epäjärjestyksen teoriaa ja todennut sen olevan kykenemätön tarkentamaan mikä on epäjärjestynyttä, miten ja miksi. Epämääräisyytensä vuoksi teoria muuttuu Gansin mukaan marginalisoitujen ihmisten käytöstä moralisoivaksi syyttelyn välineeksi. Väitöskirjassa ei oteta huomioon teorian mahdollisesti syyttelevää taipumusta. Lukija jää pohtimaan, eikö teoria käännä liian herkästi huomion rakenteellisesta eriarvoisuudesta huono-osaisien ihmisten käytökseen ja syytä heitä epäjärjestyksestä kysymättä, mistä huono-osaisuus johtuu? Kempainen (s. 81-82) vastaa, että vaikka kriittinen lukija voisi näin helposti ajatel-

la, ei hänen työtänsä tulisi lukea huono-osaisien syyttelynä epäjärjestyksestä. Perusteluksi hän esittää, että tärkeä kysymys huono-osaisuuden syistä on kuitenkin eri kysymys kuin kysymys huono-osaisuuden alueellisista seurauksista.

Väitöskirjan aineisto on vaikuttava. Esimerkiksi toisessa artikkelissa vertaillaan peräti 70 lähiötä ja luodaan katsaus poikki suomalaisen lähiömaisan. Kuinka hyvin valittu aineisto auttaa tarkastelemaan "alueiden sosiaalista elämää ja asukkaiden tuntemuksia"? Toki sosiaalisesta elämästä jotain pystytään kertomaan kysymällä asukailta survey-tyyliin alueella havaitusta alkoholinkäytöstä, vandalismista ja häiritsevistä naapureista, kuten ensimmäisessä artikkelissa tehdään. Mutta paljon alueen sosiaalisesta elämästä jää myös pimentoon, kun asukailta kysytään vain havaitusta epäjärjestyksestä. Tilasto- ja kyselyaineistoa hyödyntävässä tutkimuksessa asukkaiden tuntemukset, kokemukset ja havainnot jäävät harmillisen pintapuoleisesti käsitellyiksi. Esimerkiksi kolmannen artikkelin logistisessa regressioanalyysissä selitettävänä muuttujana käytettiin kysymystä asuinalueella iltaisin koetusta turvattomuudesta (s.163) ja siitä, kuinka erilaiset selittävät muuttujat, kuten raideliikenneaseman läheisyys, lisäävät

kokemusten todennäköisyyttä. Päästäänkö todennäköisyyksiä laskemalla aidosti kiinni ihmisten tuntemuksiin ja alueen sosiaaliseen elämään? Kempaisen työ ottaa aiempia tutkimuksia paremmin huomioon lähiöiden kirjjon, mutta niiden monipuolisen sosiaalisen elämän tarkastelu vaatisi enemmän.

Tutkimuksen kenties kiinnostavin tulos on, kuten Kempainen kirjoittaa, "että 1960- ja 1970-luvuilla rakennetut lähiöt eivät käytännössä juuri eroa muista kerrostaloalueista sosiaalisen epäjärjestyksen esiintymisessä." Pientaloalueilla puolestaan esiintyy kaikista vähiten epäjärjestystä. Tulos vaikuttaisi kertovan siitä, että kaupunkiympäristössä lukuisat tuntemattomat ihmiset asuvat tiiviisti lähekkäin ja moninaisuus ja vieraus aiheuttavat väistämättä epäjärjestyksen tunteita. Väitöskirjan tutkimustulokset kuitenkin osoittavat, ettei suomalaisissa lähiöissä, joista osaan huono-osaisuuden on osoitettu kasaantuneen, koeta erityisesti epäjärjestystä.

Kempainen löysi myös, että asuntojen hallintasuhderakenteella on vaikutus asukkaiden havaitsemaan epäjärjestykseen. Varsinkin sosiaalisen vuokra-asumisen alueilla koetaan epäjärjestystä, sillä kyseisen hallintamuodon asunnot ovat erityisesti sosioekonomisesti

huono-osaisille tarkoitettuja. Rohkea johtopäätös tästä voisi olla asuntopoliittinen suositus: sosiaalisen vuokra-asumisen mahdollistaminen myös hyvin toimeentulleille, jottei hallintatasuhde toimisi eriyttävänä mekanismina. Väitöskirjan politiikkasuositus on kuitenkin toinen.

Väitöskirjan keskeisiä tutkimustuloksia ovat siis, muiden muassa, seuraavat: 1) lähiöiden, erityisesti vuokratalovaltaisten lähiöiden, asukkaat havaitsevat muiden alueiden asukkaita hieman enemmän epäjärjestyttä; 2) ero on tilastollisesti merkitsevä, vaikkakin käytännössä kovin pieni ja 3) sosiaalinen huono-osaisuus selittää tätä eroa. Kemppaisen mukaan huono-osaisuuden syyt ja sen alueelliset seuraukset ovat kaksi eri kysymystä. Jos kuitenkin tuomme maantieteilijän mielikuvitukseen mukaan ripauksen sosiologin mielikuvitusta, kysymysten erottaminen näkyy ongelmallisena. Kemppainen (s. 94) kirjoittaa tulosten osoittavan, että ”yksipuolisen huono-osainen asukas pohja tuottaa helposti sellaisen paikallisen sosiaalisen elämän, jota pidetään rauhattomana”. Eli mikäli yhdellä alueella asuu enemmän sosioekonomisesti huono-osaisia ihmisiä kuin toisella, näkyy erilainen huono-osaisuudesta johtuva sosiaalinen kipuilu siellä enemmän. Jos tätä halut-

taisiin selittää eikä ainoastaan kuvailla eroja ihmisten kokemuksissa ja havainnoissa eri alueilla, eikö ensimmäinen kysymys koskisi juuri huono-osaisuuden syitä? Ja toinen kysymys koskisi mekanismeja, jotka keskittävät huono-osaisuuden tietyille alueelle – luoden sen ”asukaspohjan”.

Se, että Kemppainen ohittaa kysymyksen huono-osaisuuden syistä, vaikuttaa myös hänen politiikkasuositukseensa sosiaalisen sekoittamisen lisäämisestä. Sosiaalinen sekoittaminen tarkoittaa, että huono- ja hyväosaiset asutetaan sekaisin keskenään rakentamalla alueelle sekä omistusasuntoja että kaupungin vuokra-asuntoja. Sekoittamispolitiikan perinteinen holhoava ajatus on, että hyväosaiset näyttävät mallia käytöksellään huono-osaisille, jotka muuten eläisivät epäjärjestyksessä. Ongelmaksi siis koetaan huono-osaisten ei-toivottu käytös ja epäjärjestys, jotka lisääntyvät alueella huono-osaisten määrän kasvaessa, ei niinkään rakenteellinen sosiaalinen eriarvoisuus, joka tuottaa huono-osaisuutta.

Kemppaisen väitöskirja on tärkeää luettavaa niille, jotka kaipaavat lisää ymmärrystä ja tietoa suomalaisten kaupunkien asuinalueiden monimuotoisuudesta. Se todistaa osaltaan, että julkisuudessa vallitseva pa-

niikki turvattomista ja epäjärjestyneistä ongelmalähiöistä on liioiteltua. Kuvaillemalla kokemuksia ja havaintoja työtoisaalta osoittaa, että huono-osaisilla alueilla havaitaan tilastollisesti enemmän epäjärjestyttä. Kenties yhdistämällä vahvemmin sosiologista ja maantieteellistä mielikuvitusta pystymme tulevaisuudessa entistä paremmin selittämään, miksi ihmiset jatkautuvat sosioekonomisesti hyvä- ja huono-osaisiin ja miksi rakennettua ympäristöä kehitetään niin, että he eriytyvät kaupungissa eri alueille.

Mika Hyötyläinen